

Єхалов В. В.- кандидат медичних наук, доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів факультету післядипломної освіти ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»

Куш К. О. - асистент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів факультету післядипломної освіти ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ТИПІВ КОНСПЕКТУВАННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ У ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ МЕДИЧНОМУ НАВЧАННІ

Анотація: Стаття присвячена особливостям сучасних типів конспектування. В роботі наведені актуальні проблеми сприйняття лекційної форми навчання та шляхи її вирішення, а також особливості генеративного та негенеративного типів конспектування.

Аннотация: Статья посвящена особенностям современных типов конспектирования. В работе приведены актуальные проблемы восприятия лекционной формы обучения и пути их решения, а также особенности генеративного и негенеративного типов конспектирования.

Summary: The article is devoted to the features of modern types of notes. The work presents actual problems of perception of the lecture form of instruction and ways of their solution, as well as features of generative and non-regenerative types of abstracting.

Не зважаючи на сучасні дискусії про доцільність лекції як провідної форми навчання у вищих навчальних закладах, вона залишається традиційним та необхідним атрибутом вищої школи. В умовах великої кількості інформаційних джерел перед лектором стоять зовсім інші завдання: не просто викладати навчальний матеріал, а модерувати та систематизувати його, проводячи через призму практичних реалій сьогодення, відокремити весь «непотріб» і довести до аудиторії інформацію, яка відповідає сучасним вимогам.

У лекціях викладач, поряд з систематичним наданням фундаментальних основ науки, висловлює свої наукові ідеї, своє ставлення до предмета вивчення, своє творче розуміння його сутності та перспективи розвитку. Лекція призначена для того, щоб закласти основи наукових знань, визначати напрямки, основний зміст і характер усіх

інших видів навчальних занять, а також самостійної роботи інтернів та курсантів. Основне завдання слухача - вчитися мислити, розуміти викладені лектором ідеї [1].

На факультеті післядипломного освіти проходять навчання лікарі-інтерни та лікарі-курсанти, які підвищують свою кваліфікацію за різними фахами. Навчальний план та програма включають певну кількість лекційних годин [2]. Ми вже давно зіткнулися з такою проблемою: інтерни та слухачі циклів підвищення кваліфікації не тільки не обізнані з основами конспектування лекційного матеріалу, але часом зовсім відмовляються від нього.

Це пов'язано з тим, що на сьогоднішній день взагалі можна не записувати матеріал, оскільки є можливість фотографувати надані слайди за допомогою мобільних пристроїв, планшетів, або конспектувати в електронному вигляді, користуючись ноутбуками.

Але нещодавно стало відомо, що такі прогресивні методи можуть навпаки зашкодити ефективності навчання. Дослідження Psychological Science 2014 року, яке проводилося вченими в Принстоні та Каліфорнійському університеті Лос-Анджелесу, довело необхідність та ефективність саме класичного конспектування. Студентів цих університетів розподілили на дві групи і кожній прочитали лекцію. Перша група повинна була робити конспект від руки, а друга - друкувати на комп'ютері. Після лекції конспект у обох груп студентів вилучався, і через тиждень їх запрошували скласти іспит за матеріалами наданої лекції. Та група студентів, яка вела конспект від руки, в середньому набирала в 2 рази більше балів, ніж ті, хто вів конспекти в електронному вигляді. Зважаючи на це доведено, що ступінь засвоєння інформації залежить від типу конспектування.

Розрізняють генеративний та негенеративний типи конспектування. Генеративне конспектування передбачає перефразування, кумуляцію матеріалу, записування інформації в формі інтелект-карт. Негенеративне конспектування - це конспектування від слова до слова, за принципом «що чую, те й пишу».

За своєю суттю генеративне конспектування передбачає набагато глибший процес обробки інформації в той час, коли негенеративне - є більш поверхневим процесингом з когнітивної точки зору.

Навіть якщо записувати на комп'ютері лекційний матеріал не в «слово в слово», а за генеративним типом, все одно відбувається зниження сприйняття інформації через відволікання на користування функціями Word.

В цьому дослідженні вченими також було проведено такий експеримент: вони роздали конспекти Південноукраїнський медичний науковий журнал після одного тижня студентам для того, щоб останні могли повторити інформацію та поспіль її відтворити. Ті, хто записував свої конспекти від руки, здали тест краще, ніж ті, хто

вів електронний запис на комп'ютері.

Проведені дослідження свідчать про те, що конспектування інформації на комп'ютері негативно позначається на рівні її запам'ятовування. На перший погляд здається, що більш детальні записи дають деяку перевагу в навчанні, але потрібно пам'ятати, що ціна таких більш детальних записів - більш поверхнєве розуміння. Саме тому при вибіркового записуванні, коли слухачі змушені перефразувати і синтезувати інформацію, студенти досягають оптимальних навчальних результатів [3].

Щоб зрозуміти користь правильного конспектування, розглянемо нашу пам'ять. Пам'ять поділяється на три блоки: короткочасного, оперативного та довготривалого зберігання інформації, що запам'ятовується. Останній блок, у свою чергу, підрозділяється на свідому та підсвідому частину.

Спочатку вся навчальна інформація по каналах сенсорного сприйняття надходить до короткочасної пам'яті, яка характеризується незначним обсягом сприйняття будь-якого матеріалу на незначний період часу - не більше 1 хвилини. З короткочасної пам'яті осмислена інформація надходить до оперативної, яка має приблизно такі ж обсяги, але вже з максимальним часом зберігання інформації до 10 годин. З блоку оперативної пам'яті збережений матеріал надходить до блоку довготривалої пам'яті, обсяги якого й час зберігання інформації практично безмежні. Блок довготривалої пам'яті в свою чергу підрозділяється на свідому та підсвідому (латентну) частину. Їх обсяги та ресурси розрізняються в десятки й сотні разів. У цьому нескладному процесі є один нюанс: з блоку короткочасної пам'яті до блоку оперативної інформація потрапляє тільки осмисленою. Цей процес здійснюється за допомогою змістового фільтру, що знаходиться між короткочасною та оперативною пам'яттю. У блок довготривалої пам'яті осмислена інформація потрапляє за умови її неодноразового повторення. Збільшення числа повторень забезпечує запам'ятовування інформації на більш тривалий період. Таким чином, виграє той слухач, який має свій (іноді зрозумілий тільки йому) конспект, бо в нього є можливість у будь-який час відтворити

навчальний матеріал і зберегти його в довгостроковій пам'яті.

Зважаючи на це, проаналізувавши ряд сучасних літературних джерел та використовуючи власний немалий андрагогічний досвід, ми вирішили надати нашим молодим та старшим колегам низку порад: як з найменшими витратами сил і часу та з найбільшою користю для себе скласти конспект прослуханої лекції, яким можна буде користуватися впродовж великого терміну часу.

Конспект (від лат. conspectus - огляд) - письмовий текст, в якому коротко й послідовно викладено зміст основного джерела інформації.

Конспектувати - означає приводити до якогось порядку відомості, взяті з оригіналу. В

основі процесу полягає систематизація прочитаного або

почутого. У процесі навчання або при вирішенні якогось завдання в загальному обсязі інформації виділяють найважливіше й необхідне, полегшуючи таким чином оволодіння матеріалом. У добре зроблених записах можна з легкістю виявити спеціалізовану термінологію, зрозуміло розтлумачити й чітко окреслити для запам'ятовування значення різних слів, скорочень та аббревіатур. Використовуючи законспектовані відомості легше створювати значущі творчі або наукові роботи, різноманітні реферати та статті.

Критерії хорошого конспекту:

- стислість (конспект орієнтовно не повинен перевищувати 1/8 від первинного тексту);
- ясна, чітка структуризація матеріалу, що забезпечує його швидке зчитування, схоплювання загальної логіки, тощо;
- наукова коректність;
- оригінальність індивідуальної обробки матеріалу (наявність питань, Я-суджень, своїх символів і знаків, тощо);
- адресність (чітке фіксування вихідних даних, наведення сторінок цитування та окремих положень) [4; 5].

При конспектування лекцій рекомендується дотримуватися таких основних правил:

- Не починати записувати матеріал з перших слів викладача, спочатку необхідно вислухати його думку до кінця та спромогтися зрозуміти її.
- Приступати до запису потрібно в той момент, коли викладач, закінчуючи виклад однієї думки, починає її коментувати.
- У конспекті обов'язково виділяються окремі частини. Необхідно розмежовувати заголовки, підзаголовки, висновки, відокремлювати одну тему від іншої.
- Записи треба створювати з використанням прийнятих умовних позначень. Конспектуючи, обов'язково вживати різноманітні знаки (вони звуться сигнальними).
- Не потрібно забувати про аббревіатури (скорочені слова), знаки «рівності» та «нерівності», «більше» або «менше», тощо.
- Велику користь для створення правильного конспекту надають скорочення.
- Безперечно, що організувати якісний конспект допоможуть іноземні слова. Найбільш вживані серед них - англійські.

- Потрібно уникати складних і довгих розмірковувань.
- При конспектуванні краще користуватися розповідними пропозиціями, уникати самостійних питань. Питання доречні на полях конспекту.
- Не потрібно намагатися зафіксувати матеріал дослівно, при цьому часто втрачається головна думка, до того ж такий запис важко вести. Другорядні слова, без яких головна думка не губиться, потрібно відкидати.
- Якщо в лекції зустрічаються незрозумілі терміни, можна залишити вільне місце, а після занять уточнити їх значення у викладача.
- Над конспектами лекцій треба систематично працювати: перечитувати їх, виправляти текст, робити додатки, відкреслювати іншим кольором те, що повинно бути глибоко й міцно закріплено в пам'яті. Перший перегляд конспекту рекомендується зробити ввечері того дня, коли була прослухано лекцію (попередньо згадати про що йшла мова і хоча б один раз переглянути записи). Потім знову переглянути конспект через 3-4 дні.
- Працюючи над конспектом лекцій, завжди слід використовувати не тільки підручник, а й ту літературу, яку додатково рекомендував лектор.

Тільки така ретельна кропітка робота з лекційним матеріалом дозволить кожному слухачеві оволодіти науковими знаннями й розвинути в собі основи, здібності, обдарування.

- Вивчивши всі подробиці правильного конспектування, можна навчитися не тільки легко й результативно працювати на лекціях або курсах, але й почати робити це із задоволенням. Це велика насолода - пізнати ті істини, які досі здавалися недоступними [6; 7].

Відомі також неординарні типи конспектування. До таких новаторських методів відносять:

- метод Корнелла - полягає не тільки у занотовуванні основних тезисів, але й обов'язковому перегляді матеріалу протягом доби та формуванні власних висновків;
- метод ментальних карт (mind-mapping) - дуже популярна сучасна техніка конспектування, яка полягає у схематичному зображенні інформації;
- метод речень - лінійний метод конспектування, який передбачає послідовну нумерацію речень тез;
- метод течії (flow method) - фіксація ключових моментів лекції з власними доповненнями чи коментарями (К. Статкус, 2015).

Висновки.

1. Здебільшого інтерни та лікарі, що підвищують свою кваліфікацію необізнані в плані конспектування лекційного матеріалу, при цьому вони втрачають багато часу та зусиль при малому «коефіцієнті корисної дії».
2. Ціною прогресу сьогодення (заміна конспектування на фотографування матеріалу) є значне зниження ефективності набування знань.
3. Використання наших порад в процесі навчання дозволить нашим слухачам по-новому підійти до процесу конспектування лекційної інформації, що в подальшому покращить результати теоретичних та практичних іспитів та сприятиме більш активному впровадженню сучасних медичних знань у лікарську практичну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ехалов В.В., Станин Д.М., Лященко О.В., Гайдук О.И. Вопросы оптимизации усвоения лекционного материала в последипломном медицинском образовании/Перспективні напрямки розвитку сучасних медичних та фармацевтичних наук: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. - Дніпропетровськ: «Salutem», 2015. - С. 32-36.
2. Єхалов В.В., Святенко Т.В., Хоботова Н.В. Принципи конспектування лекційного матеріалу у післядипломному медичному навчанні. Збірн. тез наукових робіт конф. «Ключові питання наукових досліджень у сфері медицини ХХІ ст.» (17-18 квітня 2015 р.), Одеса, 2015. - С. 123-127.
3. Pam A., Mueller and Daniel M. Oppenheimer The pen is mightier than the keyboard: advantages of longhand over laptop note taking / Pam A. Mueller // Psychological Science. 2014. Vol. 25(6). P. 1159-1168.
4. Livingston, E. Context and detail in studies of the witnessable social order: puzzles, maps, checkers, and geometry /E. Livingston // Journal of Pragmatics. 2008. Vol. 40. № 5. - P. 840-862.
5. Єхалов В.В., Седінкін В.А. Практичні рекомендації слухачам циклів післядипломного навчання з конспектування отриманої інформації// "Медичний форум", 2017. № 10(10). - С. 62-66.
6. Корбут А. Заметки о ведении конспекта во время университетских лекций/Академическая лекция: преподавание и исследование: сб. науч. ст. / под ред. Т. В. Тягуновой, А. А. Полонникова. - Минск : БГУ, 2010. - С. 92-125.
7. Компетентностно-ориентированное обучение в медицинском вузе:

Учебно-методическое пособие / Артюхина А.И. [и др.] ; Под ред. Е.В. Лопановой. - Омск: ООО «Полиграфический центр КАН», 2012. - 198 с.

8. Ехалов В.В., Святенко Т.В., Хоботова Н.В. Педагогические приёмы оптимизации восприятия лекционного материала//Дерматовенерология и эстетическая медицина №3 (27), 2015. - С.28-34.

9. Оптимизация усвоения лекционного материала при обучении на циклах "неотложные состояния" / В. В. Ехалов, Т. В. Святенко, Н. В. Хоботова, В. К. Хоботова // Молодой ученый. 2017. №3. - С.79-82.